Een verkeerd begrepen vaderlander

In de naoorlogse geschiedenis van Nederland is tweemaal een politieke partij verboden. CP '86 was onlangs de laatste; de NSEB was in de eerste. Over leven en werken van Paul van Tienen.

FRANS DEKKERS

'De Leider is dood, leve de Leider! Mussert werd gefusilleerd doch er is een ander opgestaan, die zijn nationaal-socialistische politiek zal voortzetten: Paul van Tienen, een oud SS-officier, die in Nederland onder het oog van de autoriteiten een nieuwe Nazi-beweging heeft opgericht, de NSEB, voornamelijk bestaande uit oud-politieke delinquenten en die in 1956 aan de Kamerverkiezingen wil gaan deelnemen. We zijn dus weer zover, alle heropvoeding en reclassering ten spijt. Straks zullen de laarzen weer marcheren."

Met deze woorden sloeg het Eindhovens Dagblad op 25 juli 1953 alarm. De Haagse redacteur van de krant was op pad gestuurd om over Van Tienens verkiezingsplannen te rapporteren. Een primeur was het niet, de feiten waren grotendeels bekend, maar de manier waarop de boodschap werd gebracht was uniek. "Gaan wij dan weer dezelfde onsmakelijke vertoningen krijgen als vroeger met 'Volk en Vaderland'? Moge deze publicatie een waarschuwing zijn; Wij althans hebben aan een herhaling van de nazi-terreur niet de minste behoefte."

Zover zou het niet komen. In 1955 werd de NSEB door de rechter als 'verboden politieke organisatie' in de ban gedaan, na een lange reeks van incidenten, huiszoekingen en processen. Pas op 18 november 1998, toen de rechter de extreemrechtse partij CP '86 verbood, zou dit verschijnsel zich opnieuw in Nederland voordoen.

Al in 1951 liet Van Tienen in zijn NSEB-spreekbuis Werkgemeenschap Europa geen misverstand bestaan over zijn idealen: "Europa als eenheid mag allerminst een smeltkroes van rassen en volkeren worden, die in een egaliserende eenheidstaat hun eigen aard zouden verliezen."

Omdat het NSEB-blad aanvankelijk in interne kring werd verspreid, duurde het enige jaren voordat de justitie Van Tienen op het spoor kwam. Bij een huiszoeking, op 23 augustus 1953, bij de NSEB-kopstukken Van Tienen, Kruit en mr. Wolthuis, werd door de Amsterdamse officier van Justitie voldoende bewijsmateriaal gevonden om een gerechtelijk vooronderzoek te starten. Het drietal werd op grond van artikel 140 van het Wetboek van Strafrecht, 'deelneming aan een verboden organisatie', in voorlopige hechtenis genomen.

Het zou nog twee jaar duren voordat de NSEB-kopstukken voor de rechter werden gedaagd. Tot die tijd gingen Van Tienen en de zijnen ijverig verder.

Wie was Paul van Tienen? Hij werd in 1921 – met zijn tweelingbroer – geboren in Djokjakarta, Nederlands-Indië. Kort voor de Tweede Wereldoorlog ging hij naar Nederland en vestigde hij zich in Eindhoven. Hij werd lid van de NSB, meldde zich na de Duitse inval aan bij de Waffen-SS en vocht aan het Oostfront. In 1948 werd Van Tienen veroordeeld tot acht jaar in een Rijkswerkinrichting, maar na één jaar werd hij voorwaardelijk vrijgelaten. Geruisloos, met de mantel der liefde en zonder protesten uit de Nederlandse samenleving. Van Tienen was nog geen begrip: hij was een van de honderdduizenden anonieme Nederlanders die met de bezetter hebben gecollaboreerd.

Na zijn vrijlating klopte Van Tienen in Eindhoven aan bij de familie Pulles, de ouders van zijn aan het Oostfront gesneuvelde SS-kameraad Piet, die hem wel eens mee naar huis nam als ze met verlof waren. Pulles, een veearts die model had gestaan voor Dr. Vlimmen in de gelijknamige roman van mr. A. Roothaert, was tijdens de bezetting NSB-burgemeester van Eindhoven. "Op een dag stond Van Tienen bij ons op de stoep," vertelt de weduwe Pulles. "Hij kwam bij ons omdat hij ons als geestverwanten beschouwde. Maar we hadden een dikke punt achter die vreselijke tijd gezet. We hadden twee zoons aan het Oostfront verloren en mijn man en ik hadden elkaar bezworen dat we nergens meer lid van zouden worden, zelfs niet van de geitenfokvereniging."

Toch besloot het echtpaar hem te helpen. Mevrouw Pulles: "Hij was een zielig geval, zonder geld, werk en onderdak. Mijn man zei: 'Alleen als je ons belooft dat je over de oorlog zwijgt en je je niet meer met politiek bezighoudt, zullen we je helpen.' Want we merkten wel dat hij erg gefrustreerd was; hij kon het niet accepteren dat Hitler de oorlog had verloren en vond dat SS'ers gerehabiliteerd moesten worden.

Werkgemeenschap Europa, 1 juli 1952

"We hebben hem een kamer boven ons kantoor en een baantje bij onze firma in diergeneesmiddelen, Aesculaap, gegeven. Hij gedroeg zich heel voorkomend en a-politiek, en vertelde na enige tijd dat hij een boekenimportbedrijf wilde beginnen. Hij wist dat mijn man veel buitenlandse boeken en tijdschriften over diergeneeskunde las en hij vroeg of hij die voor ons mocht importeren. Daar konden we niets op tegen hebben. We wilden hem ook vooruit helpen."

De pose van a-politieke burger bleek al spoedig geveinsd te zijn. Want op zijn Eindhovense kamertje werkte Van Tienen ijverig aan de oprichting van een politieke partij, die de fakkel van de NSB weer moest laten branden. In de zomer van 1950 zocht hij in het diepste geheim naar geestverwanten voor zijn partij, die hij in navolging van de NSB de Nationaal Socialistische Europese Beweging (NSEB) noemde. Voooralsnog droeg hij zijn gedachtegoed uit in het door hem opgerichte maandblad Werkgemeenschap Europa, waarvan het eerste nummer op 1 januari 1951 verscheen. De uitgave was bedoeld 'voor ieder die aan de opbouw van een verenigd en onafhankelijk nationaal-Europees rijk wil meewerken' en

Paul van Tienen. 'Ik wilde niet aan de kant blijven staan.'

was 'niet gebonden aan confessionele of politieke overtuigingen'.

Rond van Tienen ontstond een kleine groep van voormalige NSB'ers en SS'ers, die geestdriftig meewerkte aan de uitbouw van de NSEB. Onder hen mr. J. Wolthuis, die tijdens de bezetting rechter was in Arnhem en voor zijn NSB-lidmaatschap tot vier jaar was veroordeeld. De familie Pulles was minder enthousiast toen bleek dat Van Tienen hun firma in dierengeneesmiddelen misbruikte voor zijn politieke plannen. Mevrouw Pulles: "Diverse mensen vertelden ons dat hij in de stad en bij kazernepoorten in Oirschot met een blad stond te venten. We werden helemaal razend toen we ontdekten dat hij in ons bedrijf vergaderingen hield en onze enig overgebleven zoon, de jongste, politiek trachtte te beïnvloeden. We hebben hem onmiddellijk ontslagen en op straat gezet."

Van Tienen verkaste naar Amsterdam, waar hij zijn activiteiten voortzette en met zijn boekenimportdienst Europa aan de kost kwam. In de voetsporen van Mussert noemde hij zich Algemeen Leider van de NSEB. In de functie van Landelijk Leider trad mr. Wolthuis aan. Twee andere kompanen, Kruit en Logger, werden tot respectievelijk Werkgroepleider en Voortrekker van de Nationaal Europese Jongeren Orde benoemd.

De jeugd heeft de toekomst, meende Van Tienen. In juli 1952 schreef hij in de NSEB-spreekbuis: "Overal in het bedreigde avondland is de nationaal Europese jeugd op mars; in Reykjavik en Rome, in Malmö en Madrid marcheert een jeugd die weet wat zij wil. Een jeugd die zingt: Jong Europa zal marcheren, vrij van elke vreemde macht, Jong Europa zal zich weren, In geloof aan eigen kracht."

Zelf bracht Van Tienen geen marcherende jeugd op de been: de aanwas bleef beperkt tot een handjevol jongeren. Met de groei van de partij als geheel wilde het ook al niet echt lukken. Maar in 1953 achtte Van Tienen de tijd rijp om met zijn NSEB naar buiten te treden. In 1962 verklaarde hij in het weekblad De Spiegel: "Ik wilde weer meedoen en niet aan de kant blijven staan. Die 120.000 NSB'ers zouden toch politiek ergens ondergebracht moeten worden."

In 1953 kondigde Van Tienen aan dat hij zich kandidaat zou stellen voor de Tweede-Kamerverkiezingen van '56. Op de vraag van een ANP-verslaggever hoe hij in het parlement dacht te komen met voormalige NSB'ers en SS'ers op de kieslijst, antwoordde Van Tienen: "Vele oud-politieke delinquenten zijn nimmer uit de kiesrechten ontzet, anderen slechts voor tien jaar. Die zullen allen weer in 1956 hun stem mogen uitbrengen. Ikzelf heb mijn kiesrechten nimmer verloren, aangezien mijn zaak als zogenaamd jeugdgeval is behandeld."

Met zijn felle anticommunistische en antisocialistische agitatie, zijn afkeer van de parlementaire verhoudingen, zijn roep om het herstel van 'onze koloniën' en vooral zijn politieke speerpunt 'rehabilitatie voor onze politieke delinquenten', werd Van Tienen bij de gevestigde politieke partijen niet serieus genomen. In 1955 werd de NSEB verboden en daarmee verdween Van Tienens verkiezingscampagne in de prullenbak. "Het was een eerlijk streven van mij. Men heeft het helaas verkeerd begrepen," zei hij in het eerder aangehaalde interview met De Spiegel.

In 1955 was Van Tienen nauw betrokken bij een nieuwe extreem-rechtse splinterpartij, de in dat jaar opgerichte Nederlandse Oppositie Unie (NOU). De aanhang van de NOU bestond voor een groot deel uit mensen met een oorlogsverleden, en voorts stond Hendrik Koekoek, de latere leider van de Boerenpartij, op de kieslijst. De NOU behaalde bij de Tweede Kamerverkiezingen 0,4 procent van de stemmen en verdween daarna snel in de vergetelheid.

Nu was Van Tienen de actieve politiek zat. Tegen De Spiegel: "Het nationaal-socialisme is in Nederland zo dood als een pier." In de jaren zestig begon hij een nieuw blad, Nederlands Archief der Conservatieve Revolutie, waarin hij historische stukken over het Derde Rijk en het nieuwe Europa publiceerde. "Politiek valt er in het fascistische vlak niets meer te pionieren. Fascisme en nationaal-socialisme zijn voltooid verleden tijd, dat weet ik heel goed."

Met zijn Scheveningse boekhandel voorzag hij in zijn levensonderhoud. Zijn keuze voor die nering had, zei hij zelf, zijn keuze voor het nationaal-socialisme ingeluid. In een interview met de Haagse Post van 31 oktober 1964 zei Van Tienen: "Ik ben in de tijd van één nacht nazi geworden. Ik wist nauwelijks wat er aan de hand was, toen ik in een antifascistisch periodiek een lijst van fascistische auteurs zag opgenomen. De meeste van hun boeken waren mijn favorieten: Jo Boer, Jo van Ammers-Küller, Felix Timmermans, René de Clerq. Het heeft mij zo aangegrepen, dat ik na een slapeloos etmaal besloot om hun zijde te kiezen. Nu nog prefereer ik hun genre, maar het wordt zo weinig meer geschreven. De eenvoudige, volkse streekromans zijn tegelijk met de nationaal-socialistische gedachte gestorven."

Ook als boekhandelaar – met een clientèle die zich liet raden – ving Van Tienen tegenwind. De pui van zijn boekwinkeltje Europa werd regelmatig met antifascistische leuzen beklad, en de ruiten werden zo vaak aan diggelen geslagen dat geen verzekeringsmaatschap-

pij hem nog tegen glasschade wilde verzekeren. Van Tienen verhuisde naar Utrecht, waar zijn winkel eveneens werd beklad en de ruiten al even hard sneuvelen.

Maar de doodsteek voor zijn nering kwam uit een andere hoek: die van justitie. Ditmaal waren het niet zijn eigen pennenvruchten die hem voor de rechter brachten, maar de verkoop van een notoir antisemitisch boek: *'Adolf Hitler – sein Kampf gegen die Minusseele'*. In 1964 deed de politie, getipt door verslaggevers van Het Parool, huiszoeking in zijn winkel en werd de hele voorraad van 314 exemplaren in beslag genomen. In maart '65 werd Van Tienen door het Amsterdamse gerechtshof voor 'het in voorraad hebben en het verspreiden van een voor het Joodse volksdeel beledigend boek' veroordeeld tot zes maanden gevangenisstraf: bij verstek, want hij was met de noorderzon vertrokken.

Volgens latere geruchten zou Van Tienen enige tijd in de villa van de weduwe Rost van Tonningen zijn ondergedoken, op een zolder met een geheim toegangsluik. Daarna had hij de wijk genomen naar Spanje, waar gevluchte oorlogsmisdadigers in ballingschap, zoals de Vlaamse REX-leider Leon Degrelle, hem opvingen en verder hielpen. In het Spanje van Franco, waar hij voor uitlevering aan Nederland niet hoefde te vrezen, opende hij in Madrid een boekhandel.

Van Tienen werd een gewaardeerde medewerker van het Spaanse neonazistische blad Cedade, waarin kopstukken uit de bruine hoek de idealen van *damals* goedpraatten en verheerlijkten. Ook Van Tienen zou de 'verkeerd begrepen' zegeningen van het nationaal-socialisme trouw blijven uitdragen, tot aan zijn dood eind jaren tachtig. Wanneer hij precies is gestorven weet niemand, zelfs zijn politieke vrienden in Nederland niet.

VENEZUELA

The Beauty and the Beast

Hij lijkt zelfs een schoonheidskoningin te verslaan in de race om het presidentschap van Venezuela. Hugo Chávez: 'Ik ben een winnaar. Ik kan niet verliezen.'

IVO TEULINGS • SANTIAGO

Hugo Chávez, de man die zich meestal laat zien met een rode baret op zijn hoofd, is een volksheld. Zes jaar geleden deed de ex-kolonel een bloedige couppoging tegen de regering van president Pérez. Chávez zei tijdens zijn verdediging dat hij een staatsgreep als enige mogelijkheid zag om Venezuela uit de knellende greep van de corruptie te bevrijden.

Veel Venezolanen denken daar hetzelfde over. De AD en Copei, de partijen die de afgelopen veertig jaar onafgebroken aan de macht waren, hebben alle steun van het electoraat verloren. Onder hun leiding heeft Venezuela zich onder de meest corrupte landen ter wereld geschaard. Een van de meest verkochte boeken is momenteel het *Woordenboek van de Venezolaanse corruptie*, dat uit drie delen bestaat en de meest flagrante gevallen beschrijft.

President Pérez werd zelf een jaar na de couppoging uit zijn ambt gezet en opgesloten vanwege het feit dat hij zeventien miljoen dollar aan overheidsgeld in eigen zak had gestoken. Hij werd opgevolgd door president Calderon, die zijn verkiezingsoverwinning voornamelijk te danken had aan zijn belofte Chávez vrij te laten. In de straten van Caracas werd een grap verteld: Chávez verdient 30 jaar cel. Eén voor zijn couppoging, en 29 omdat hij die heeft laten mislukken.

De Venezolanen willen verandering. De oude hypercorrupte politieke elite moet plaatsmaken voor charisma, schoonheid en revolutie. Een jaar geleden kon presidentskandidaat Irene Sáez, ex-Miss Universe, rekenen op ruim vijftig procent van de stemmen. De nu 36-jarige Sáez betoverde het land met haar blonde haren en met mooie beloften. Maar het feit dat zij werd gesteund door de gevestigde Copei-partij, heeft de schoonheidskoningin genekt. Alles wat riekt naar de oude politiek is kansloos.

De derde kandidaat, Henrique Salas Romer, is niet aan een partij gebonden en kan rekenen op een kwart van de stemmen. Hij trekt het land door, op een witte schimmel, met Miss Universe 1996, Alicia Machado, aan zijn zijde op een zwart paard. Zijn verkiezingsprogramma houdt echter geen rekening met de roep om totale verandering die in Venezuela wordt gehoord. De democratische revolutie die Chávez voor ogen heeft, heeft een veel groter *appeal*.

Dat Venezuela onder Chávez zal veranderen, staat buiten kijf. Hij heeft een herziening van de grondwet aangekondigd en een pakket maatregelen beloofd dat riekt naar socialisme. Om dat laatste te betalen wil hij de afbetaling van de 22 miljard dollar buitenlandse schuld stopzetten. Venezuela zal met harde hand worden geregeerd, met als doel de straten van Caracas, momenteel de onveiligste stad van Latijns Amerika, weer begaanbaar te maken.

Als Chávez op 6 december als overwinnaar uit de bus komt, is het de vraag wat de reactie van het leger zal zijn. De meerderheid van de militairen is fel gekant tegen de sociale ideeën van Chávez. "Wij steunen geen coupplegers," is er uit die hoek te horen. Hetgeen in Venezuela zoveel betekent als: "Wij grijpen in."

En Chávez zelf? Hij twijfelt niet. "Ik ben een winnaar. Ik kan niet verliezen."

Hugo Chávez bij de start van zijn presidentscampagne

BERTRAND PARRÉS / AFP / ANP FOTO